

на посаду Верховною радою України за поданням Прем'єр-міністра України; друга – передбачена спеціальними законами України «Про Антимонопольний комітет України» та «Про Фонд державного майна України»; відповідно до неї Голова АКУ та Голова ФДМУ призначаються на посаду Президентом України за згодою Верховної ради України. Тобто в даному випадку норми останніх двох законів не відповідають Конституції України та іншим законодавчим актам. Загально відомо, що Конституція України має вищу юридичну силу. Верховенство конституційних норм поширюється на всі сфери державної діяльності, в тому числі і на законотворчий процес. Верховна Рада України, приймаючи закони, не має права допускати невідповідностей щодо будь-яких положень, прямо закріплених в Конституції України¹. Принцип верховенства Конституції України поширюється на всю територію України, а неухильне дотримання органами державної влади Конституції та законів України є запорукою стабільності та злагоди в державі. Крім того, слід зазначити, що закони України та інші нормативно-правові акти застосовуються лише у частині, що не суперечить Конституції України. Також слід зазначити, що Конституційний Суд України неодноразово вказував у своїх рішеннях, що повноваження Президента України та Верховної Ради України визначаються виключно Основним Законом України і не можуть бути розширені законом або іншим нормативно-правовим актом (зокрема, Рішення від 10.04.2003 р. N 7-рп/2003, від 25.12.2003 р. N 22-рп/2003, від 7.04.2004 р. N 9-рп/2004, від 16.05.2007 р. N 1-рп/2007, від 8.07.2008 р. N 14-рп/2008, від 2.10.2008 р. N 19-рп/2008, від 8.10.2008 р. N 21-рп/2008, від 7.07.2009 р. N 17-рп/2009; від 15.09.2009 р. N 21-рп/2009, від 17.12.2009 р. N 32-рп/2009, від 10.06.2010 р. N 16-рп/2010, від 13.06.2019 р. N 5-р/2019). А якщо Конституційний Суд виявляє невідповідність окремих положень законів нормам Конституції, вони мають бути змінені, до того ж закони мають відповідати Конституції України і прийматися на її основі.

У зв'язку з вищезазначеним, для вирішення ситуації яка склалась, а також з метою приведення Закону України «Про Антимонопольний комітет України» та Закону України «Про Фонд державного майна України» у відповідність до положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України, рішень Конституційного Суду України, рекомендацій міжнародних експертів, слід внести зміни у статтю 9 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» та статтю 7 Закону України «Про Фонд державного майна України», закріпивши в них норми, відповідно до яких Голова Антимонопольного комітету України та Голова Фонду державного майна України призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України. У такому випадку адміністративна процедура призначення голів даних центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом буде однаковою в усіх нормативно-правових актах України, а норми даних законів будуть відповідати нормам Конституції України.

УДК 346.2:347.724

ЩОДО СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ТА ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ОДНІЄЇ ОСОБИ

І. О. Лехкодур

Для забезпечення ефективної діяльності товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю (далі – ТОВ та ТДВ) однієї особи важливе значення має питання судового захисту їх прав і законних інтересів, гарантованих Конституцією на законами України.

¹ Рішення Конституційного суду України №№ 7-зп/97, 3/00, 1/03, 28/09, 16/11, 3/14, 4/16, 6/16. URL: <https://ccu.gov.ua/en/node/17320>

На законодавчому рівні загальні положення щодо судового захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, які рівною мірою стосуються і ТОВ та ТДВ однієї особи, закріплені у Конституції України, Законі України «Про судоустрій і статус суддів», Господарському процесуальному кодексі України (далі – ГПК України) [1], Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [2], Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України) [3], Законі України «Про виконавче провадження» та інших нормативно-правових актах. Водночас деякі з окреслених положень потребують уточнення оскільки конструкція ТОВ та ТДВ однієї особи обумовлює відповідні особливості реалізації права на судовий захист такими товариствами.

В науковій літературі питання судового захисту прав і законних інтересів розглядалися щодо суб'єктів господарювання в цілому в роботах В. С. Щербини, О. Р. Зельдіної, О. Г. Хрімлі, О. А. Беляневич, Л. М. Ніколенко та інших, проте стосовно ТОВ та ТДВ однієї особи ці питання не розглядалися.

Вище наведене вказує на актуальність обраної теми дослідження, метою якого є обґрунтування пропозицій щодо судового захисту прав і законних інтересів ТОВ та ТДВ однієї особи.

Для досягнення окресленої мети за основу пропонується взяти, що судовим захистом прав і законних інтересів суб'єктів господарювання вважається закріплена законодавством можливість запобігання правопорушенням, відновлення порушених (визнання оспорюваних) прав і законних інтересів таких суб'єктів шляхом здійснення справедливого і своєчасного розгляду даної категорії спорів судовими органами відповідно до встановленої юрисдикції [4, с. 675]. Судовий захист є найефективнішою формою поновлення порушених прав та займає домінуюче значення у захисті прав та законних інтересів суб'єктів господарювання, на що звертають увагу Л. М. Ніколенко [5, с. 22] та О. А. Беляневич [6, с. 67].

Судовий захист прав і законних інтересів здійснюється в установленому законом порядку господарськими, адміністративними та загальними судами, а також міжнародними судовими установами, серед яких ключове місце займає Європейський суд з прав людини [7, с. 344, 348–349].

Процесуальним законодавством визначено, що господарські суди здійснюють захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів, вирішуючи спори, пов'язані із здійсненням господарської діяльності, та розглядаючи інші справи, віднесені до їх юрисдикції (ч. 1 ст. 2 ГПК України), загальні суди – розглядаючи та вирішуючи цивільні справи (ч. 1 ст. 2 ЦПК України), а адміністративні суди забезпечують захист від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, вирішуючи спори у сфері публічно-правових відносин (ч. 1 ст. 2 КАС України).

При цьому суб'єкти господарювання беруть участь у судовому процесі через представника або в порядку самопредставництва. Самопредставництво передбачає участь у справі через керівника, члена виконавчого органу або іншу особу, уповноважену діяти від імені товариств, відповідно до закону, статуту, положення, трудового договору (контракту) (ч. 3 ст. 56 ГПК України, ч. 3 ст. 55 КАС України, ч. 3 ст. 58 ЦПК України).

Наведені положення поширюється і на ТОВ та ТДВ однієї особи, конструктивна особливість яких передбачає можливість одночасного виконання єдиним учасником функцій вищого та виконавчого органів товариства, що зумовлює певні особливості судового захисту.

Перш за все це стосується випадків, коли відбувається втрата єдиного учасника (смерть, важка хвороба тощо), що призводить до фактичного позбавлення товариства можливості здійснювати судовий захист своїх прав і законних інтересів. Зокрема наведене стосується випадків, коли ТОВ або ТДВ однієї особи є стороною або третьою особою з самостійними вимогами щодо предмета спору, бере участь у справі у порядку самопредставництва через учасника-директора та не має іншої особи, уповноваженої діяти від його імені.

Серед причин унеможливлення захисту прав і законних інтересів ТОВ та ТДВ однієї особи у зазначених випадках слід назвати відсутність у суду права на зупинення провадження у справі.

Для вирішення окресленої проблеми пропонується доповнити перелік підстав для зупинення провадження у справі, а саме: 1) смерть або оголошення померлою фізичної особи єдиного учасника-директора (до набуття спадкоємцями статусу учасників товариства або призначення особи, уповноваженої діяти від імені та в інтересах товариства); 2) перебування фізичної особи єдиного учасника-директора на самоізоляції, обсервації або невідкладному лікуванні, що виключає можливість участі в судовому процесі протягом тривалого часу (до припинення такого перебування або на визначений судом строк, достатній для вирішення питання про призначення особи, уповноваженої діяти від імені та в інтересах товариства); 3) перебування фізичної особи єдиного учасника-директора у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції (до припинення такого перебування або на визначений судом строк, достатній для вирішення питання про призначення особи, уповноваженої діяти від імені та в інтересах товариства).

На основі зазначених пропозицій пропонується внести відповідні зміни і доповнення до ст. 227, 229 ГПК України, ст. 236 КАС України, ст. 251, 253 ЦПК України.

Подальші дослідження теми доцільно присвятити способам захисту прав і законних інтересів ТОВ та ТДВ однієї особи.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56 (Із змінами).
2. Кодексі адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446 (Із змінами).
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492 (Із змінами).
4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Т. 15: Господарське право / редкол. В. А. Устименко (голова) та ін., 2019. 784 с.
5. Ніколенко Л. М. Захист прав та інтересів суб'єктів господарювання в умовах реформування законодавства. *Економіка та право*. 2017. №2 (47). С. 19–24.
6. Беяневич О. Про форми захисту прав суб'єктів господарювання. *Українське комерційне право*. 2007. №8. С. 62–69.
7. Господарське право: практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсєєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків: Право, 2018. 592 с.

УДК 347.2

ЩОДО ПРОБЛЕМ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ОРЕНДУ ЗЕМЛІ» ПРО ПОНОВЛЕННЯ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Є. О. Липницька

Однією з найчисельніших категорій земельних спорів залишаються спори щодо оренди земельних ділянок, значне місце серед яких займають спори про поновлення договору оренди. Питання пролонгації договорів оренди земельних ділянок регулюються як Земельним кодексом України (далі – ЗК України), так і спеціальним Законом України «Про оренду землі» (далі – Закон № 161-XIV). Разом з цим правозастосовча практика свідчить про різні підходи до тлумачення норм, що регулюють поновлення договорів оренди і як результат різне їх застосування до аналогічних правовідносин. Вказане не